

**До спеціалізованої вченої ради ДФ 26.007.097
в Національній академії внутрішніх справ**

ВІДГУК

**опонента – доктора юридичних наук, професора
Костюченко Олени Євгенівни на дисертаційне дослідження
Полішко Наталії Леонідівни на тему: «Правове регулювання праці
жінок, які проходять службу в Національній поліції України», подану на
здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право**

Актуальність теми дисертаційного дослідження Полішко Наталії Леонідівни «Правове регулювання праці жінок, які проходять службу в Національній поліції України» обумовлена тим, що процес реформування правоохоронних органів в Україні позначився на порядку проходження служби в Національній поліції України. Дисертаційне дослідження прямо пов'язане з вирішення правових, організаційних та соціальних проблем, що супроводжують процес проходження жінками служби в органах Національної поліції. У сучасних умовах таке правове регулювання здійснюється на основі великої кількості загальних та спеціальних нормативно-правових актів, що призводить до практичних проблем правозастосування, а це в свою чергу впливає на рівень охорони та захисту службово-трудова прав жінок поліцейських. Водночас принцип «єдності і диференціації» правового регулювання несамостійної праці обумовлює необхідність відображення в законодавстві суб'єктної диференціації порядку проходження служби в органах поліції, що ґрунтується на фізіологічних відмінностях статі жінки та чоловіка. З огляду на специфіку реалізації жінками їхнього права на працю в Національній поліції України дане дисертаційне дослідження має науково-практичний інтерес.

Об'єкт та предмет дослідження (с. 19) визначені відповідно до вимог, які ставляться МОН України до дисертаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії. Структура дисертації логічно витікає з поставлених задач, об'єкту та предмету дослідження та складається зі вступу, трьох розділів, що поділені на вісім підрозділів, висновків, списку використаних

джерел, додатків. Усі розділи та підрозділи за змістом є взаємопов'язаними та взаємоузгодженими, логічно розкривають основні положення дисертаційного дослідження й засвідчують, що авторові вдалося виконати поставлені завдання й досягти мети дослідження.

Оцінка обґрунтованості наукових положень дисертації, висновків і рекомендацій, їх достовірність та новизна. Обґрунтованість наукових положень, висновків, рекомендацій у дисертаційному дослідженні Н.Л. Полішко не викликає сумнівів. Матеріал дослідження ґрунтується на: (а) працях вітчизняних та зарубіжних вчених; (б) аналізі нормативно-правових актів України та зарубіжних країн; (в) аналізі статистичних даних, які розкривають стан реалізації соціально-економічних прав жінок при проходженні служби в правоохоронних органах України та розвинених держав світу. Список використаних джерел складає 319 найменувань, що додатково підкреслює наукову оригінальність дисертаційного дослідження та дотримання дисертанткою вимоги академічної доброчесності. Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертаційна робота є кваліфікаційною науковою працею, у якій представлено нове вирішення наукової проблеми, що виявилось у розробленні теоретичних основ правового регулювання праці жінок, які проходять службу в Національній поліції України.

Перший розділ роботи присвячено загальнотеоретичному та методологічному дослідженню проблеми правового регулювання праці жінок, які проходять службу в Національній поліції України (с. 26-90). У другому розділі (с. 91-134) автор дослідила загальні засади проходження жінками служби в Національній поліції України. Соціальний захист та гарантії прав жінок, які проходять службу в Національній поліції України знайшли належне відображення в третьому розділі дисертаційного дослідження (с. 135-212).

Переважає більшість розроблених Н.Л. Полішко висновків та положень є достатньо обґрунтованими, достовірними та заслуговують на

увагу. Так, у дисертації Н.Л. Полішко досліджено й обґрунтовано, що «однією із умов прийняття на службу в поліцію жінок є належний рівень їхньої фізичної та психологічної підготовленості. Така умова в першу чергу, пов'язується із складністю та важливістю завдань, які стоять перед працівниками поліції в цілому, і перед жінками-поліцейськими зокрема» (с. 40). Особливий науково-практичний інтерес містить дослідження особливостей правового регулювання праці жінок, які проходять службу в поліції в деяких країнах світу (с. 54-74), де на підставі аналізу таких особливостей у США, Ірландії, Японії, Ізраїлі, Канаді, Німеччині, Великобританії, Франції, Нідерландах, Швеції, країнах Африки, Індії зроблено висновок, що «відстоюючи свої права жінки стали повноцінними учасниками всього спектру поліцейської роботи, вибороли підвищення заробітної плати за працю і можливість просування по службі. Зміни, які відбулися щодо ставлення до жінок-поліцейських в різних країнах призвели до змін кадрової системи правоохоронних органів в цілому і сприяли впровадженню ефективних та досконалих форм і методів проходження служби жінками в правоохоронних органах» (с. 69).

Обґрунтованим є твердження проте, що фізична підготовка жінок, які проходять службу в Національній поліції є важливою, як для досягнення жінками-поліцейськими найбільш вагомих результатів у своїй професійній діяльності, так і для збереження життя і здоров'я жінки, в тому числі репродуктивного під час виконання службових обов'язків (с. 104). Необхідно погодитися з тим, що «професійно-психологічна підготовка – це цілеспрямований процес формування та розвитку особистісних якостей і властивостей працівників поліції. Основними завданнями психологічної підготовки є: 1) формування впевненості у собі; формування психологічної стійкості; тренування умінь і навичок виконання професійних дій та навичок управління своїми емоційними станами; виховання гармонійно розвинених вольових якостей (цілеспрямованість, наполегливість, самостійність, сміливість); розвиток якостей «психологічної надійності» (витривалості,

перенапруження, невдач і труднощів); тренування професійно значущих якостей (професійної спостережливості, пам'яті, мислення та ін.) (с. 113).

Заслуговує на увагу сформульований висновок про те, що «дискусійним на сьогоднішній день залишається питання щодо співвідношення норм адміністративного і трудового права при регулюванні відносин, пов'язаних з умовами проходження служби працівниками Національної поліції» (с. 129). Також варто погодитися з Н.Л. Полішко в тому, що Закон України «Про Національну поліцію залишається єдиним, на сьогодні, нормативно-правовим актом, у якому йдеться про соціальний захист працівників поліції. Але і в ньому не виділено окремих положень, які б захищали таку категорію жінок-поліцейських, які в силу закону наділені правовим статусом одинокої матері чи матері, яка виховує дитину самостійно, і в силу цього ж закону мали би бути захищеними (с. 159). І тому, підтримуємо пропозицію щодо вирішення означеної проблеми шляхом внесення змін і доповнень до Закону України «Про Національну поліцію», зокрема ст. 103-1 «Забезпечення дітей працівників поліції дошкільною освітою» зміст якої запропоновано в дисертаційній роботі (с. 159).

Крім того, потрібно погодитися з тим, що «правове регулювання проходження жінками-поліцейськими служби в Національній поліції України має важливе теоретичне та суттєве практичне значення з точки зору удосконалення поліцейської діяльності в цілому та підвищення ефективності реалізації жінками-поліцейськими своїх професійних обов'язків» (с. 214). Підтримуємо висновок про те, що «служба у Національній поліції України є різновидом трудової діяльності, що обґрунтовується наступним: по-перше, співробітники поліції, в т.ч. жінки-поліцейські здійснюють свою професійну діяльність, виконують свої службові обов'язки, які за своєю соціально-правовою природою є характерними для будь-якої сфери суспільного виробництва; по-друге, трудова функція поліцейського обумовлена певними особливостями, що зумовлено специфікою виконуваної ними роботи, та у зв'язку з цим до поліцейських ставляться спеціальні вимоги щодо їх трудової

правосуб'єктності (громадянство України, рівень освіти, стан здоров'я, рівень фізичної підготовки, відсутність судимості тощо); по-третє, професійна діяльність поліцейських базується на галузевих принципах трудового права, тобто має місце диференційоване застосування Закону України «Про Національну поліцію» та Кодексу законів про працю України» (с. 215).

Позитивно оцінюючи в цілому дисертаційне дослідження Полішко Наталії Леонідівни «Правове регулювання праці жінок, які проходять службу в Національній поліції України», варто зазначити, що деякі його положення, як і будь-якої іншої наукової роботи, є спірними та надають підґрунтя для подальшої наукової дискусії або потребують додаткової аргументації під час публічного захисту дисертації.

Перше, потребує додаткової аргументації положення наукової новизни, у межах якого автор обґрунтовує «доцільність законодавчої регламентації права жінки, яка проходить службу в Національній поліції України на позачергове та безоплатне влаштування дитини до закладу дошкільної освіти (загальноосвітнього закладу) за місцем її фактичного проживання чи несення служби, незалежно від місця реєстрації матері та дитини» (с. 21).

Друге, дискусійною є теза автора про те, що «судовий захист працівників поліції – це насамперед гарантії, пов'язані із службовою діяльністю. Законодавством України працівнику поліції гарантується судовий захист, який здійснюється судами загальної юрисдикції. Виділяються наступні категорії справ, які підлягають розгляду у судах: ті, що впливають із службових правовідносин; ті, що виникають із адміністративних відносин та ті, що впливають із цивільних правовідносин» (с. 160). Отже, виникає питання. Чи належать до спорів, що виникають зі службових відносин ті спори, що виникають при порушенні прав жінки-поліцейської, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та

інших пілг вагітним жінкам і матерям? Це своєю чергою ставить інше питання: до якої юрисдикції необхідно віднести такі спори?

Третє, дискусійною є позиція автора стосовно того, що «у сфері правового регулювання проходження жінками служби в Національній поліції України діє принцип пріоритету спеціальної норми над загальною, відтак, норми трудового права та права соціального забезпечення застосовуються лише у випадках прямого відсилання на закон або по аналогії» (с. 23). З огляду, наприклад, на зміст ст. 19 Закону України «Про Національну поліцію» до видів відповідальності поліцейських належить матеріальна та дисциплінарна відповідальність, які є видами галузевої юридичної відповідальності в трудовому праві. Але закон не містить прямого відсилання на закон, зокрема, Кодекс законів про працю України. Водночас притягнення до таких видів трудової відповідальності поліцейського буде здійснюватися на основі норм трудового права, а тому, імовірно доцільно вести мову не лише про «пряме відсилання на закон та аналогію», а й про субсидіарне застосування норм трудового права, що надасть правову можливість у випадках, коли норми спеціальних законів не врегульовують правову ситуацію, застосовувати норми трудового права та його доктрину.

Четверте, у роботі зроблено висновок «про приналежність служби в поліції до категорії державної служби. Такий висновок ґрунтується на наступному положенні: службу в Національній поліції проходять особи, які відповідають певним вимогам і які призначені на відповідну посаду, наділені винятковими повноваженнями державно-владного характеру, що дозволяє їм здійснювати покладені на них функції» (с. 119). Отже, виникає дискусійне питання про те, чи необхідно для регулювання праці жінок-поліцейських, зокрема, та поліцейських загалом застосовувати поряд із нормами трудового та соціального законодавства ще й законодавство про державну службу?

Разом із тим, зазначені вище зауваження та дискусійні положення роботи не знижують у цілому наукової цінності дисертаційного дослідження Н.Л. Полішко.

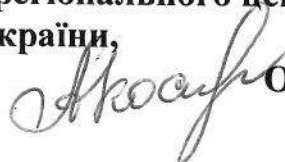
ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК:

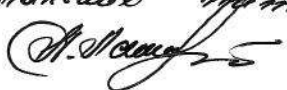
Представлена Н.Л. Полішко дисертаційна робота на тему: «Правове регулювання праці жінок, які проходять службу в Національній поліції України» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, в якому отримано нові науково обґрунтовані результати, спрямовані на вирішення правових проблем, що супроводжують процес реалізації права на працю жінками-поліцейським. Проведене дослідження дало можливість сформулювати пропозиції та рекомендації, спрямовані на оптимізацію трудового та іншого галузевого законодавства України. Наукові положення, висновки й рекомендації, викладені в дисертації, є достовірними та науково обґрунтованими.

Викладене дозволяє зробити висновок, що дисертаційна робота Полішко Наталії Леонідівни на тему: «Правове регулювання праці жінок, які проходять службу в Національній поліції України» за змістом відповідає п.п. 10-12 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167, та оформлена відповідно до вимог, затверджених Наказом Міністерства освіти і науки «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. № 40, а її автор – Полішко Наталія Леонідівна заслуговує на присудження їй ступня доктора філософії зі спеціальності 081 – Право.

Опонент:

провідний науковий співробітник відділу забезпечення інтеграції академічної та університетської правової науки та розвитку юридичної освіти Київського регіонального центру Національної академії правових наук України,
доктор юридичних наук, професор

 О.Є. Костюченко

Підпис Костюченко О.Є. завідує:
Заступник директора Київського регіонального центру
НААН України з гарантійного функціонування
 О.Є. Костюченко